

Т.М. Летуга, канд. техн. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

В.І. Скоробогатько, асист. (*ХДУХТ, Харків*)

С. Пашова, PhD, доц. (*Економічний університет Варни, Варна, Болгарія*)

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Формування у студента економічного мислення та навичок соціального підприємництва набуває небувалого підйому у всьому світі. Причинами цього є, з одного боку, загострення цілого комплексу соціальних проблем всіх рівнів (від глобального до регіонального), а з іншого – очевидна нездатність суспільства ефективно вирішувати ці проблеми традиційними способами (державна підтримка, зусилля багатосторонніх і некомерційних організацій, а також корпоративна соціальна діяльність).

Підприємництво з працею асоціюється в масовій свідомості зі створенням робочих місць для матерів з маленькими дітьми, наданням туристичних послуг інвалідам, доставкою товарів у віддалені населені пункти за доступними цінами. Виникає приховане бажання трактувати соціальних підприємців як особливий тип людей, що створюють «соціальну цінність», що прагнуть «зробити світ краще». Дійсно, соціальне підприємництво вимагає більш сфокусованої моральної мотивації, ніж заняття традиційними видами бізнесу. Тож не дивно, що якщо на початку 1990-х рр. в світовому бізнес-освіті практично були відсутні курси і студентські дослідницькі проекти в галузі соціального підприємництва, то у 2011 р. вже не менше 148 освітніх установ навчали «різними аспектами соціального підприємництва». За даними міжнародної асоціації Net Impact, 88% слухачів програм MBA в теперішній час розглядають в якості пріоритету навчання такого ведення бізнесу, яке дозволяє вирішувати соціальні та екологічні проблеми, але лише 51% з них задоволені тим, як відповідні питання представлені в навчальних планах. При цьому «ТОП-50» 2014 року в номінаціях «Вплив на суспільство» і «Екологічна стійкість», викладання проблематики «соціального підприємництва» було відзначено як конкурентна перевага.

Загалом процес становлення і розвитку освітніх програм в галузі соціального підприємництва в рамках світової бізнес-освіти цілком відповідає традиційним канонам, які передбачають послідовну легітимізацію та інституціоналізацію нової області досліджень і викладання. Лише в 1993 р. під тиском зростаючого попиту Гарвардська школа бізнесу перейшла до стимулювання досліджень в

галузі соціального підприємництва, а також до розробки та впровадження відповідних курсів в навчальні плани. До специфіки становлення і розвитку освітніх програм в галузі соціального підприємництва можна віднести чітку послідовність поширення відповідних курсів і навчальних модулів за рівнями програм і типам освітніх установ при зміні ставлення останніх до місця і ролі цих курсів і модулів. На думку авторів і укладачів «Ресурсного довідника з викладання в області соціального підприємництва», підготовленого Фондом Ашока в 2012 р., можна виділити три послідовні «хвилі» аналізованого процесу. Перша з них, в цілому пройдена, характеризується появою спеціалізованих курсів на дипломних програмах рівня MBA і на додаткових освітніх програмах професійної перепідготовки в провідних школах бізнесу. Друга хвиля, відповідна поточної ситуації, має на увазі цілий ряд змін: дипломні та короткострокові освітні програми всіх рівнів; поєднання теорії з практикою шляхом створення можливостей участі студентів в соціально підприємницьких проєктах; позиціонування освітніх програм в галузі соціального підприємництва в якості конкурентної переваги на ринку бізнес-освіти; диверсифікацію установ, що надають освітні послуги в галузі соціального підприємництва. Третя, інноваційна хвиля, прихід якої можна очікувати в найближчому майбутньому, буде пов'язана з широким використанням програм в галузі соціального підприємництва як реального інструменту.

Втім, видається, що специфіка становлення і розвитку освітніх програм у галузі соціального підприємництва пояснюється переважно дуалізмом його сутності як орієнтованого на інноваційне створення «розділяється (загальною)» цінності, причому цей дуалізм проявляється на кількох рівнях. По-перше, «навчання соціальних підприємців» і «навчання соціальному підприємництву» поступово формуються як відносно самостійні напрямки розвитку навчальних курсів, модулів і програм, спрямованих на різну аудиторію і відповідних ключовим компетенціям різного типу освітніх установ. «Навчання соціальних підприємців», як правило, реалізується через спеціалізовані дипломні та додаткові професійні освітні програми підвищення кваліфікації, причому аудиторію переважно складають слухачі, які вже займаються соціальним підприємництвом або планують почати відповідними проєктами.

Навчання соціальному підприємництву може охоплювати всі рівні бізнес-освіти. Воно має на увазі ознайомлення з явищем соціального підприємництва, його можливостями, роллю у соціально-економічній системі, а також з особливостями бізнес-моделей соціального підприємництва.